

voluntas ad minuendam, vel potius non imponendam talem obligationem, scilicet, sub mortali (quoad hanc enim partem nunc illam consideramus), ad hoc autem non est necesse ut aliquid efficiat, sed satis est ut non efficiat: non efficit autem eo ipso quod non vult, unde si non vult obligare ad mortale, plane non obligat. Neque refert quod talis voluntas stulta sit (hoc enim permisso, et non concesso, ut infra dicam), non est eodem modo stulta quo prior; nam prior est stulta et injusta: posterior autem non est injusta, esto sit imprudens: prior enim est ad imponendum gravamen ultra potestatem, posterior solum ad non imponendum totum gravamen quod posset, in quo non facit superior injuriam subdito, esto alias male gubernet. Unde hic etiam retorquetur argumentum: nam, ut voluntas non imponendi onus de facto illud non imponat, satis est quod de facto habeatur, estque impertinens quod prudenter aut stulte habeatur. Ut si rex ferat legem sine causa justa, nihil facit: si vero auferat legem justam sine causa justa, factum tenet, licet male faciat, quia plus ad ponendum quam ad non imponendum vel non conservandum onus requiritur. Sic ergo in præsentia.

10. Ad tertium, de differentia venialis et mortalis peccati, dato antecedente in bono sensu, negatur consequentia. Nam in his quæ non sunt per se mala, sed tantum quia prohibita, licet ratio peccati mortalis aut venialis non pendeat immediate ex voluntate hominis, necessario pendet remote, in quantum a voluntate hominis pendet ponere, vel non ponere præceptum prohibens, et ponere tale vel tale præceptum. Non est ergo satis quod materia sit gravis, quando tota illa de se et non prohibita esset indifferens: oportet ergo ut prohibeatur simpliciter et adæquate (ut sic dicam) secundum totam capacitatem suam, et posita tali prohibitione, jam non pendebit ex voluntate hominis, quod peccatum sit mortale vel veniale, sed ex natura objecti sic propositi id sequitur, et ita in superioribus diximus accidere, quando materia est capax obligationis sub mortali et legislator non limitat modum præcipiendi, sed simpliciter vult præcipere. At vero in nostro casu non supponitur prohibitio sufficiens, ut materia illa sit mala quia prohibita in gradu peccati mortalis; quia non sic prohibetur: ergo, ex hypothesi talis præcepti, impossibile est actum illi contrarium esse peccatum mortale. Nam vel est tale per se, et hoc non, ut supponitur, vel est tale,

quia prohibitum, et hoc etiam non, quia non est ita simpliciter prohibitum.

11. Ad quartum respondeo obligationem quasi passivam, quæ in subdito moraliter consideratur, non esse essentiam legis, sed effectum, quamvis si consideretur ut effectus causæ efficientis, seu formalis, possit non immerito intrinsecus et essentialiter reputari. Omissa tamen obligatione passiva, de activa obligatione, quæ potius est quasi activitas obligationis passivæ, dico hanc esse de essentia legis et inseparabilem ab illa, quia lex essentialiter est vinculum obligationis inductivum. Neque contra hoc obstat quod lex sit prior obligatione passiva, et quod consistat in intimatione voluntatis legislatoris: nam potius hinc sequitur talem esse legem, qualis est voluntas quæ per illam intimatur, quia illa voluntas est quasi anima ejus, et ab illa quasi formaliter habet vim obligandi; sed in nostro casu illa lex non intimat voluntatem obligandi sub mortali; ergo nec ipsa potest sub mortali obligare, nam intimatio ut sic, tantum est in genere signi, quod solum habet efficaciam ratione signati: unde ad primam consequentiam quod posita lege ex ea naturaliter nascitur obligatio proportionata materiæ, respondeo distinguendo consequens: nam posita lege adæquata materiæ, verum est; in nostro autem casu non ponitur lex adæquata materiæ, ut supponimus; unde posita hujusmodi lege inadæquata materiæ, falsum est illud consequens. Quapropter, si consequens illud universe intelligatur de quacumque lege, negatur consequentia, quia vel involvit repugnantiam, vel supponit prohibendum, nimirum quod lex necessario sit adæquata, etiam contra voluntatem ferentis illam. Hoc enim hactenus probatum non est, neque etiam est ostensum quod circa eandem materiam, cum eisdem circumstantiis, non possint esse diversæ leges magis vel minus prohibentes juxta intensionem præcipientis. Et quamvis id gratis daretur, adhuc non probaretur inde in eo casu ferri legem obligantem sub mortali, sed potius nullam legem ferri, quia legislator nec vult ferre quam potest, nec potest quam vult.

12. *Secunda conclusio.*—Unde ad majorem rei explicationem dico secundo: quamvis in eo casu lex non possit obligare ad mortale, ut ostensum est; nihilominus non est omnino nulla, potestque obligare ad veniale juxta voluntatem legislatoris, quæ non semper irrationalis est. Hanc assertionem intendunt auctores citati, probaturque prior pars ex usu re-

ligionum, in quibus plures sunt constitutiones cadentes in materias de se sufficientes ad obligandum sub mortali, si rigorosa præcepta de illis imponerentur, ut sunt, verbi gratia, constitutio audiendi Missam quotidie, vel jejunandi tali die, etc. Et nihilominus quia in ipsismet declaratur non esse intensionem religionis obligare ad mortale, non ita obligant, sub quacumque forma verborum ferantur; et nihil repugnat obligare ad veniale, si hoc etiam in ipsis constitutionibus declaretur, sicut potest; nulla enim afferri potest repugnantia, supposita priori negatione. Et fortasse in aliquibus religionibus ita obligat, ut sentit divus Thomas 2. 2, quæst. 186, art. 9, ad 1. Adde quod, ubi neutro modo obligant, utrumque exprimitur in ipsis constitutionibus, ut de sua religione retulit D. Thomas citato loco, et in nostræ societatis constitutionibus idem habetur. In hoc autem ipso modo declarationis satis significatur potuisse tales constitutiones in illis eisdem legibus obligare sub veniali, et non sub mortali: ideo enim utrumque exprimitur, solo mortali excluso, censeantur obligare sub veniali. Atque hinc sumitur argumentum aliud ex lege pure penali, quo utuntur Navarr. et alii: nam lex ex intensione legislatoris potest non obligare ad culpam, sed tantum ad poenam, etiam in materia de se gravi et sufficiente ad obligationem sub mortali, ut ex eisdem constitutionibus prædicatum constat, et in sequentibus generaliter disputabitur; ergo per eandem intensionem legislatoris fieri poterit ut lex obliget sub veniali, etiamsi materia capax esset majoris obligationis. Responderi potest legem penalem tandem resolvi in aliquam obligationem conscientiæ. Sed contra: nam esto hoc verum sit, potest resolvi in solam obligationem sub veniali, ut si poena esset levis, quam omittere non esset mortale: tunc enim quasi mediate res gravis præcipitur sub culpa veniali incurrenda, nisi talis poena impleatur; ergo etiam immediate et simpliciter posset sic præcipi.

13. *Materia capax obligationis majoris est etiam minoris.*—A priori vero probari hoc potest primo, quia talis lex non est injusta, neque illicita ex parte materiæ: nam præcipit rem honestam, neque excedit potestatem ferentis legem, sed potius est quasi inadæquatus actus ejus; cur ergo erit nulla? Unde parum refert quod sit indiscreta, quia imprudentia in lege ferenda non facit illam nullam, nisi reddat illam turpem, inhonestam, aut injustam ultra potestatem ferentis illam. Nec etiam est

cur talis lex reputetur impossibilis, quia si materia est capax obligationis majoris, cur non erit minoris? Quandoquidem utraque est quasi extrinsecus adveniens illi per liberam voluntatem imperantis, sicut in censuris, verbi gratia. Licet pro contumacia in furto gravi possit rationabiliter imponi excommunicatio major, nihilominus, si feratur excommunicatio cum intensione non inferendi majorem, non inferetur major; inferetur autem minor si prælatus eam intendat, etiamsi forte negligenter et imprudenter faciat non ferendo majorem; ita ergo in proposito præceptum quasi recipit majus et minus ex parte voluntatis legislatoris volentis graviter aut leviter obligare. Quæ dici etiam possunt præceptum simpliciter et secundum quid, sicut D. Thomas dixit peccatum veniale non esse contra præceptum simpliciter, sed secundum quid, et innuit sæpe Cajetan. 2. 2, quæst. 104, art. 2, quæst. 186, art. 9, t. 1 Opusc., tract. 25, quæst. 1. Sic ergo, licet materia sit capax præcepti simpliciter, potest legislator pro sua libertate velle imponere præceptum secundum quid, et non simpliciter; et sicut illa voluntas efficax est quoad objectum negativum, sicut est ostensum, ita etiam quoad affirmativum, quia nulla est repugnantia, nec rationes prioris sententiæ illam ostendunt, ut ex dictis patet. Et confirmatur: nam per sese videtur satis credibile quod, sicut Ecclesia præcipit jejunium, vel Missam sub mortali, potuit etiam præcipere sub solo veniali, si expedire judicaret. Quia jejunare et audire Missam de se est opus honestum et grave, et nihilominus non est sub necessitate salutis ante præceptum, sed voluntas prælati imponit necessitatem; ergo potest non omnem necessitatem imponere, cujus opus est capax, sed minorem, ita ut non simpliciter ad salutem, sed ad cavendam omnem culpam, etiam levem, sit necessarium, sive ponendo solum præceptum obedientiæ in eo gradu, sive intra latitudinem religionis vel temperantiæ faciendi talem determinationem, sive circumstantiam temporis sub levi obligatione imponendo, utendo illo medio ad finem talis virtutis, non ut gravi ac necessario, sed ut levi dispositione ad graviora præcepta, juxta doctrinam divi Thomæ, dicta quæst. 108, art. 7 et 9.

14. Addidi tandem talem voluntatem talemque præcipiendi modum, non semper esse irrationabilem, aut habere malitiam aliquam. Id enim etiam persuadet consuetudo religionum, et ratio, quia in tali modo præcipiendi

nulla intrinseca indecentia ostendi potest, nec transgressio alicujus obligationis, quia superior non tenetur præcipere semper quantum potest, neque etiam tenetur abstinere a præcipiendo leviori modo, quando non vult toto rigore præcipere. Ubi enim est talis prohibitio, aut in quo fundari potest? Alioqui vero potest habere finem et causam rationabilem ad non præcipiendum cum rigore, neque omittendum omnino præceptum, quia imponere aliquam moderatam obligationem sine periculo gravis lapsus potest esse utile ad spirituales directionem subditi. Nihil ergo obstat quin modus hic præcipiendi, etiam in materia gravi, possit esse validus et prudens. Confirmatur, quia eadem materia gravis prudenter potest esse aliquando sub consilio, vel simplici ordinatione ad nihil obligantis, aliquando sub lege tantum penali, aliquando sub gravi præcepto obligante quantum potest sub mortali: cur ergo esse etiam non poterit sub levi obligatione, quæ timoratum conscientiam pungat, et in discrimen gravis lapsus non adducat? Neque contra hoc video rationem urgentem. Solet autem fieri argumentum, et comparatio sumpta ex obligatione voti et juramenti. Sed de his in libris de Religione tractat. 6 dictum est.

CAPUT XXVIII.

UTRUM LEX HUMANA ET CIVILIS OBLIGET SUB MORTALI, UT EX CONTEMPTU NON VIOLATUR, ETIAM IN MINIMIS.

1. Quamvis hæc quæstio tractari possit non solum de lege humana, sed etiam de naturali, nihilominus, quia præcepta humana facilius contemni possunt, et ita modus peccandi ex contemptu frequentius in eis committi potest, ideo de illis solet hæc quæstio specialiter tractari; et præsertim sumpta occasione ex opinione asserente transgressionem legis humanæ per se levem esse, factam vero ex contemptu esse mortalem: nam hujus opinionis auctores supponunt aperte contemptum esse talem circumstantiam transgressionis legis, ut de veniali faciat mortalem. In quo alii auctores eis non contradicunt, etiamsi in priori parte dissentiant, dicentes contemptum non esse necessarium ut transgressio præcepti humani sit peccatum mortale, si materia sit gravis.

2. *Sententia affirmans, eaque communis.*—Itaque omnes in hoc conveniunt, quod transgressio legis humanæ ex contemptu facta est

peccatum mortale, etiam in materia minima: idem sentiunt de transgressione regulæ alias non obligantis ad aliquam culpam, vel etiam de consiliorum contemptu. Ita docet D. Thom. 2. 2, quæst. 186, art. 9, ad 3; Bonav. in Pharet. div. amor., lib. 2, cap. 44; Gerson alphab. 34, litter. M, et tertia parte, tract. de Vita spiritual., lection. 5; Adrian., quodlib. 6, art. 2; Panormitanus in cap. *Nam concupiscentiam*, de Constitut., n. 5, et in cap. *Relatum*, Ne cler. vel monach., n. 6; Felin. in cap. *Cum quidam*, de Jurejur., n. 7; Archid., in cap. 1, d. 27, quæst. 1, et in cap. *Quicumque*, 48 dist.; et Domin. in cap. *Nullus*, 55 dist.; Navarr. in sum., cap. 23, n. 41 et 42; Dried. lib. 2 de Libertat. Christian., cap. 4; Covar. in cap. *Alma mater*, 1 p., § 7, n. 6, et in regula *Peccatum*, 2 part., § 5, n. 3, in fine; Cajet. et Castro locis infra citandis; et plura congerit Henric. tract. de Synod. post 3 part. art. 1, conclus. 16, n. 257. Fuitque aperta sententia D. Bernard., lib. 1 de Præcep. et dispens., cap. 11, 12 et sequent., ubi de levioribus præceptis imprimis ait *non contemni sine crimine*. Deinde subdit: *Porro contemptus in omni specie mandatorum pari pondere gravis, et communiter damnabilis est*: et iterum dicit de contemptu: *Convertit in crimen gravis rebellionis culpam levis transgressionis*.

3. *Rationes dubitandi circa prædictam communem sententiam.*—Sed, licet hæc doctrina vera et communis sit, nihilominus difficultate non caret, quia ex ea sequitur contemptum ipsum semper esse peccatum mortale, quod non videtur admittendum. Sequela patet, quia propter quod unumquodque tale, et illud magis; si ergo transgressio præcepti levis, seu in materia levi sit semper mortalis ratione contemptus, multo magis ipse contemptus erit semper mortale crimen. Minor autem seu falsitas consequentis probatur, quia contemptus non est majus peccatum quam inobedientia, vel sacrilegium, et similia: sed hæc non sunt semper peccata mortalia: ergo nec contemptus. Declaratur præterea exemplis: nam si quis proximo dicat leve convicium ex contemptu ejus, non ideo statim peccat mortaliter, quia tota illa actio cum illa formalitate contemptus non transcendit rationem injuriæ, quæ in illa materia levis est. Item si quis nolit obedire Prælato in re minima, solum ut ostendat se parvi pendere illum, non videtur peccare mortaliter, quia tota illa potest esse levis injuria: item si quis mendacium proferat ex contemptu quodam, quia pro nihilo reputat

illam deordinationem, non ideo videtur peccare mortaliter, quia in illo contemptu non apparet tam gravis deordinatio.

4. *Quid sit transgredi ex contemptu.*—Ad solvendam hanc difficultatem, et intelligendum sensum et rationem communis sententiæ, primum generatim explicandum est quid sit transgredi legem ex contemptu, deinde quid et quotuplex sit contemptus, ac denique quando ad peccatum mortale sufficiat. Circa primum quidam dixerunt, peccare ex contemptu esse peccare ex certa scientia, et sine passione vel causa, cui opinioni videtur favere Cajetan. verb. *Contemptus*, condistinguens peccatum ex contemptu contra peccatum ex ignorantia et ex passione: unde videtur sentire esse peccatum quod vocatur ex malitia: nam hoc communiter contra illa duo membra distinguitur, et dicitur esse ex certa scientia. Favet etiam Glossa in cap. *Metropolitanum*, 2, q. 7, quatenus ait non parere ex contemptu idem esse quod non parere sine causa. D. Thomas etiam in 2, distinct. 24, q. 3, artic. 5, argum. secundo, cum solutione videtur supponere, peccare ex contemptu esse peccare ex deliberatione perfecta. Indicat etiam Bernard. supra, dicens aliud esse non obedire, aliud velle non obedire; et hoc posterius dicit esse contemnere, et significat semper esse peccatum mortale: vocat enim *blasphemiam et repugnantiam non ferendam*.

5. *Transgredi legem ex contemptu non esse peccare ex certa scientia, et sine passione vel causa.*—Sed hæc explicatio contemptus non potest præsentis instituto accommodari, et in eo sensu falsa esset, et contra omnes auctores citatos et referendos. Quamvis enim (ut statim dicam) contemptus in latiori quadam significatione interdum ita sumatur, tamen in præsentis non potest in eo sensu accipi, quia etiam peccatum veniale potest fieri ex certa scientia et perfecta deliberatione, neque inde fit mortale, etiam si passio non intercedat, sed mera libertas. Nam carentia passionis non dat per se novam speciem malitiæ, ut per se notum est, nec potest infinite augere malitiam ex suo genere, vel ex aliis circumstantiis levem; imo ipsa per se non auget, sed solum non minuit culpam, et quamvis major libertas quæ inde relinquatur augere possit peccatum, non tamen adeo ut faciat esse mortale quod alias tale non esset, cum plena libertas possit etiam in levi peccato repiriri. Ergo ratione hujus circumstantiæ non potest esse peccatum mortale, quod ex proprio objecto et materia tale non esset.

Et idem argumentum fieri potest de circumstantia scientiæ perfectæ; solum enim ex se excludit ignorantiam, et ideo ex se non auget speciem malitiæ; quantitatem vero peccati auget, solum quatenus auget libertatem: hoc autem augmentum nunquam excedit capacitatem materiæ et objecti per se loquendo: ergo nunquam ex illo capite præcise sumpto peccatum fit mortale, quod alias esset de se veniale.

6. Quod etiam inductione patet in mendacio levi vel parvo furto: quantumcumque enim scientia et voluntate fiant, si in eorum objectis et materia sistatur, non addendo circumstantiam mutantem speciem, nunquam erunt peccata mortalia: ergo hic modus peccandi non est peccare ex contemptu proprio et rigoroso, de quo tractamus. Et hoc prius docuit D. Thomas loco proxime citato, quatenus concedit peccatum veniale ex genere non fieri mortale, licet fiat ex perfecta deliberatione, neque id satis esse ad contemptum, et ideo quæst. 15 de Verit., art. 5, ad 2, dixit per peccatum veniale non contemni Deum, etiamsi ex perfecta scientia fiat. De sensu autem Bernardi infra dicitur. Ad Glossam autem respondet Navar. in e. *Non inferendam*, n. 15, quando peccatur contra legem sine causa, præsumi contemptum, non tamen esse, etiamsi ex causa iniqua peccetur, ut ex voluptate, ut sumitur ex Glossa in cap. *Cum illorum*, de sententia excommunicat. verb. *In contemptu*.

7. *Transgredi legem ex consuetudine non esse illam contemnere.*—Secundo, dixerunt alii transgredi legem ex consuetudine esse illam contemnere, ac subinde peccatum ex consuetudine esse peccatum ex contemptu. Unde inferunt transgressionem legis de se venialem fieri mortalem ex consuetudine. Hæc autem opinio dupliciter intelligi potest. Primo, ut adæquata causa contemptus sit consuetudo: et hoc a nemine asseritur, et est plane falsum, quia contemptus potest aliunde oriri quam ex consuetudine, nimirum, ex superbia, vel indignatione, aut alio simili vitio. Item, quia contemptus est simplex actus, ut statim explicabimus, et ita potest concipi per aliquem primum actum ante consuetudinem, ut superbia, et alia similia vitia. Secundo, intelligi potest quod, licet consuetudo non sit necessaria ad contemptum, nihilominus illa sit unus modus peccandi ex contemptu, et hoc modo indicat hanc sententiam Glossa in cap. *Unum orarium*, § *Nunc autem*, verb. *Criminale*, dist. 25; et Ang. verb. *Inobedientia*, ubi hanc vocat contemptum interpretativum cum Richard. quod-